

La proliferació de les incorreccions

ROSER LATORRE

Vet aquí que, si reunim uns quants barbarismes i algunes de les expressions incorrectes que sentim habitualment en certs mitjans de comunicació, podríem redactar, com a exemple, el següent relat:

L'alcalde del poble, que era molt honest, volia aclarar les coses després d'aquella escena *sobrecollidora* i del *barullo* que s'havia produït. Però la situació era *apabullant*, i els seus col·laboradors, en comptes de fer-li costat, s'*escaquejaven*. Sobretot dos, que *havien fet bones migues*. I no era una cosa *baladí*, allò que es discutia. L'alcalde deia, convençut, que no podien pas fer *borron i compta nova*, tot i que en el darrer ple alguns consideraven que discutir allò *no era de rebut*.

Al capdavall van fer un *refregit* de les diverses propostes i, molt contents, ho van celebrar amb un dinar *de fàbula*. A *la volta de la cantonada*, doncs, ja havien oblidat el problema. Llevat de l'alcalde, el qual temia que hi hauria *mals entesos*.

Cal dir que, si bé el relat és improvisat, els errors que hi figuren són malauradament reals i freqüents. Hauré, doncs, de passar el text pel sedàs, i començarem per destriar-ne els mots simples que no formen part de cap expressió popular o frase feta. Són els següents: *aclarar*, *sobrecollidora*, *barullo*, *apabullant*, *s'escaquejaven*, *baladí*, *refregit*, i el compost *mals entesos*.

Constatem que *aclarar* [1], *barullo* [2], *apabullant* [3] i *baladí* [4] són castellanismes flagrants, i no cal dir que haurien de ser substituïts per alguna de les formes següents:

- [1] **aclarir**, *posar en clar*, *clarificar*, etc.
- [2] **renou**, *enrenou*, *agitació*, *desori*, *soroll*, etc.
- [3] **aclaparadora**, *atuïdora*, *feixuga*, etc.
- [4] **fútil**, *anodina*, *intranscendent*, *insignificant*, etc.

L'adjectiu *sobrecollidora* és el resultat d'una traducció directa i mal engiponada del castellà *sobrecogedora*. De fet, una manera de tirar al dret força corrent quan hi ha pobresa de vocabulari. Hauríem pogut dir, en canvi:

esglaiadora, **espaordidora**, **esfereïdora**, **esparveradora**, **aterridora**, **esgarrifosa**, **esborronant**, etc.

El verb *escaquejar-se*, que sentim molt sovint –potser perquè descriu una actitud que també sovinteja–, és una versió còmoda del castellà *escaquearse* (el trobem, en efecte, en el *Diccionario de uso del español*, de María Moliner, descrit així: 'eludir un trabajo, un compromiso', etc.), i té com a equivalent en català les formes: **escapolir-se**, **fer-se escàpol**, **fugir d'estudi**, etc.

Remarquem també que el *Diccionari català-valencià-balear* entra l'adjectiu *escaquejat -ada*, que envia a *escacat* com a primera forma, i hi afegeix aquests exemples: Una vànova blanca bona *escaqueguada* [sic] de quatre teles. doc. a. 1395 (Miret Templers 563). Dues tovallolles *escacaiades* de scachs grans. doc. a. 1486 (arxiu Cúria Fumada de Vic).

Veiem, doncs, que el significat s'allunya del tot d'aquell *escaquejar-se* que denunciem.

Pel que fa a l'ús del mot *refregit*, podem considerar-lo un cas paral·lel al del verb anterior, perquè tradueix simplement el substantiu castellà *refrito*. Un *refrito* fóra, en català i en sentit recte, un **reescalfat**. Però en el text que presentem parlariem més aviat d'una **refosa**, o senzillament d'un **extracte** o d'una **síntesi**.

Amb el compost erroni *mals entesos* ens adonem, un cop més, de la tendència a confondre el funcionament gramatical d'aquest tipus de mots. La paraula correcta, que és **malentès** en singular, fa en plural **malentesos**. Un *malentès* és, segons el *Diccionari Fabra*, 'el fet de no entendre's dues o més persones'. Els *mals entesos*, en canvi, deuen ser aquells que són fàcils de comprendre o de justificar, o aneu a saber què!

Podem analitzar, seguidament, les expressions *fer bones migues*, *borron i compta nova*, *ser (o no) de rebut*, *de fàbula* i *a la volta de la cantonada*. La majoria d'aquestes expressions són també traduccions directes o barroeres de la llengua veïna.

Així, llegim en el diccionari ja citat de María Moliner:

- [1] *Hacer buenas (o malas) migas*: *avenirse bien o mal dos personas en su trato recíproco*.
- [2] *Borrón y cuenta nueva*: *Frase con que se expresa la decisión de olvidar cuentas, deudas, faltas o errores pasados y obrar en adelante como si no hubieran existido*.
- [3] *Ser de recibo una cosa*: *Cumplir las condiciones necesarias para ser aceptada por los demás*.
- [4] *De fábula*: *loc. adjetival o adverbial que significa 'muy bueno'; 'muy bien'*.
- [5] *A la vuelta de la esquina*: *en el lado de la esquina opuesto al lado en que se está. Se emplea con el significado de 'muy próximo' o 'muy asequible'*.

Les formes catalanes corresponents a totes aquestes expressions haurien de ser:

- [1] **avenir-se**, **entendre's bé**, **congeniar**, **ser carn i unglà**, etc.
- [2] **deixar-ho córrer**, **fer-hi ulls clucs**, **fer creu i ratlla**, etc.
- [3] **acceptable**, **admissible**, etc.
- [4] **estupend**, **esplèndid**, **excel·lent**, **boníssim**, etc.
- [5] **en tombar la cantonada**, **en ser a la cantonada**, **a quatre passes**, etc.

Podríem refer tot el text d'acord amb les correccions proposades, però potser no cal, perquè allargaríem massa aquest article.

Tanmateix, no resistirem la temptació de citar la frase pronunciada per algú que pretenia parlar de les verdures que podem trobar i comprar al mercat, i que va dir. «Ara estem en època de *cols i flors*.» Es referia, és clar, a les **coliflors**, però potser el va trair l'arribada de la primavera. ♦

